

Skolemateriale

ANTIGONE
Af Sofokles

Sukkerkogeriet
Roersvej 33
5000 Odense C

Spilleperiode
14. april - 7. maj 2011

Iscenesættelse
Lydia Bunk

Scenografi
Nikolaus Porz

Oversættelse
Otto Steen Due

Fotos fra forestillingen
Carsten Andreasen

Medvirkende

Kreon	Mads Nørby
Eurydike	Githa Lehrmann
Teiresias	Klaus T. Søndergaard
Antigone	Lila Nobel Mehabil
Ismene	Natalí Vallespir Sand
Haimon	Nicolai Jandorf Klok
Vagt	Morten Schaffalitzky
Bud	Mikkel Bay Mortensen
Korfører	Bjarne Antonisen
Kor	Sanne Særrens
Kor	Johanne Dal-Lewkovitch
Kor	Anders Glud Jensen*
Kor	Anne Reumert Korsby*

* Elever fra Syddansk Musik konservatorium og Skuespillerskole

Indledning	4
Handlingen kort og stamtræ	5
Hvad er den rette sandhed? En samtale med forestillingens instruktør Lydia Bunk	7
Scenografi	9
Stærke mænd og blide kvinder	10
Rundt om tragedien	12
Tragediens struktur	19
Eksempler på græsk vasemaleri	20
Uddrag fra Sofokles' ANTIGONE	21
Inspiration til litteratur m.m.	24
Praktisk guide til Odense Teater	25

Indledning

Hermed skolemateriale til forestillingen ANTIGONE. Materialet kan bruges som baggrundsviden til dig og inspiration til forløb, du selv kan udvikle, ligesom du kan vælge de dele, du finder mest relevante for dine elever.

Først i materialet finder du et referat af tragediens handling. Det er ledsaget af et stamtræ over de karakterer, som optræder i tragedien. I det efterfølgende interview fortæller forestillingens tyske instruktør om sine tanker med forestillingen. Herefter følger en side med spørgsmål til forestillingens scenografi. Artiklen "Stærke mænd og blide kvinder" reflekterer over kvinder, der - ligesom Antigone - kæmper for deres og deres folks ret. Afsnittet "Rundt om tragedien" giver svar på spørgsmål som: Hvad gør en tragedie? Hvem skrev de store tragedier? Hvad er et satyrspil? Og hvad er De Store Dionysier for en festival? Herefter følger et uddrag fra ANTIGONE (Otto Steen Dues oversættelse, Aarhus Universitetsforlag, 2004). Sidst i materialet finder du forslag til yderligere litteratur og film.

Vi håber, at materialet kan inspirere til arbejdet med forestillingen. God fornøjelse.

Dette skolemateriale er skrevet af Odense Teater, Thomas Tillner, Peter Krogh-Sørensen og Lars Maarup. De to sidstnævnte er medlemmer af Odense Teaters Skolekontaktudvalg. Et udvalg, som består af lærerrepræsentanter for forskellige områder indenfor skoler og gymnasiale uddannelser. Skolekontakten vejleder Odense Teater i spørgsmål angående skoler, uddannelsesinstitutioner og unge i teatret.

Hvis du har kommentarer eller spørgsmål til materialet, er du velkommen til at kontakte kommunikationsmedarbejder Ellen Egemose på presse3@odenseteater.dk eller 63 13 92 53.

Handlingen kort

Af Peter Krogh-Sørensen

1. Søstre Antigone og Ismene taler sammen. Antigone fortæller sin søster, Ismene, hvad der er sket, siden deres to brødre, Etéokles og Polyneikes, dræbte hinanden i kampen om kongemagten i Theben efter deres far, kong Ødipus. Deres onkel, Kreon, har nu magten i Theben.

Antigone fortæller, at Kreon har ladet Etéokles få en statsbegravelse, hvorimod Kreon nægter den anden bror, Polyneikes, en begravelse. Enhver, der forsøger at begrave ham, vil blive dræbt. Antigone opfordrer sin søster til at hjælpe sig med at få Polyneikes' lig begravet. Antigone hævder: "Imod en søsters pligt har kongen tabt sin ret!" Men Ismene vægrer sig mod at hjælpe og fortæller om alle de ulykker, der har ramt familien. Antigone opgiver at få hjælp og vil selv få sin kære bror begravet.

Kreon taler til folket: "Det er ikke muligt at kende en mand, før han i bud og love viser, hvad han kan." Han fortæller videre om beslutningen om dødsstraf for den, der vover at begrave Polyneikes. En vagt kommer og fortæller, at han har set liget af Polyneikes "for nylig blive begravet og drysset til med støv

og pyntet med en krans." Kreon bliver vred og truer vagten med, at denne kan vente det, der er værre end dødsstraf, hvis ikke de skyldige bliver fundet.

2. Vagten kommer med den arresterede Antigone. Antigone tilstår over for Kreon, at hun har begravet sin bror, og at hun godt vidste, at det var forbudt. Hun argumenterer for, at menneskenes love ikke står over gudernes evige, uskrevne love. Hun fortryder intet. Hun føler ingen smerte ved at skulle henrettes. Hun ville der imod føle stor smerte ved at vide, at hendes bror ikke blev begravet.

Kreon bliver ophidset. Han sigter nu også Antigones søster, Ismene, for meddelagtighed i begravelsen.

Ismene kommer til og indrømmer, at hun var med. Antigone fortæller, som sandt er, at Ismene ikke var med til at begrave broren. Ismene forsøger at appellere til Kreon ved at gøre opmærksom på, at Antigone er forlovet med hans søn, Haimon. Men Kreon står fast på beslutningen om, at begge søstre skal dø.

3. Haimon, Kreons søn og Antigones forlovede, kommer for at tale med sin far. Som den gode søn, Haimon er, støtter han sin far, men kun så længe Kreon bærer sig fornuftigt og klogt ad. Haimon fortæller sin far, hvordan hele byen taler om Antigones helte-dåd. Følgende ordveksling finder sted mellem far og søn:
KREON: "Den pige dør jo længe før hun bliver din brud."

HAIMON: "Men hendes død bliver døden for en anden også."

KREON: "Du understår dig i at ville true mig!"

Haimon tænker ikke på at dræbe faren, men på at begå selvmord. Haimon forlader sin far. Kreon meddeler, at kun Antigone skal dø. Det skal ske ved, at hun skal begraves levende i en klippehule, der mures til.

4.

Antigone bliver ført til sin grav. Hun begræder sin skæbne. "Jeg er dømt til at dø i levende live."

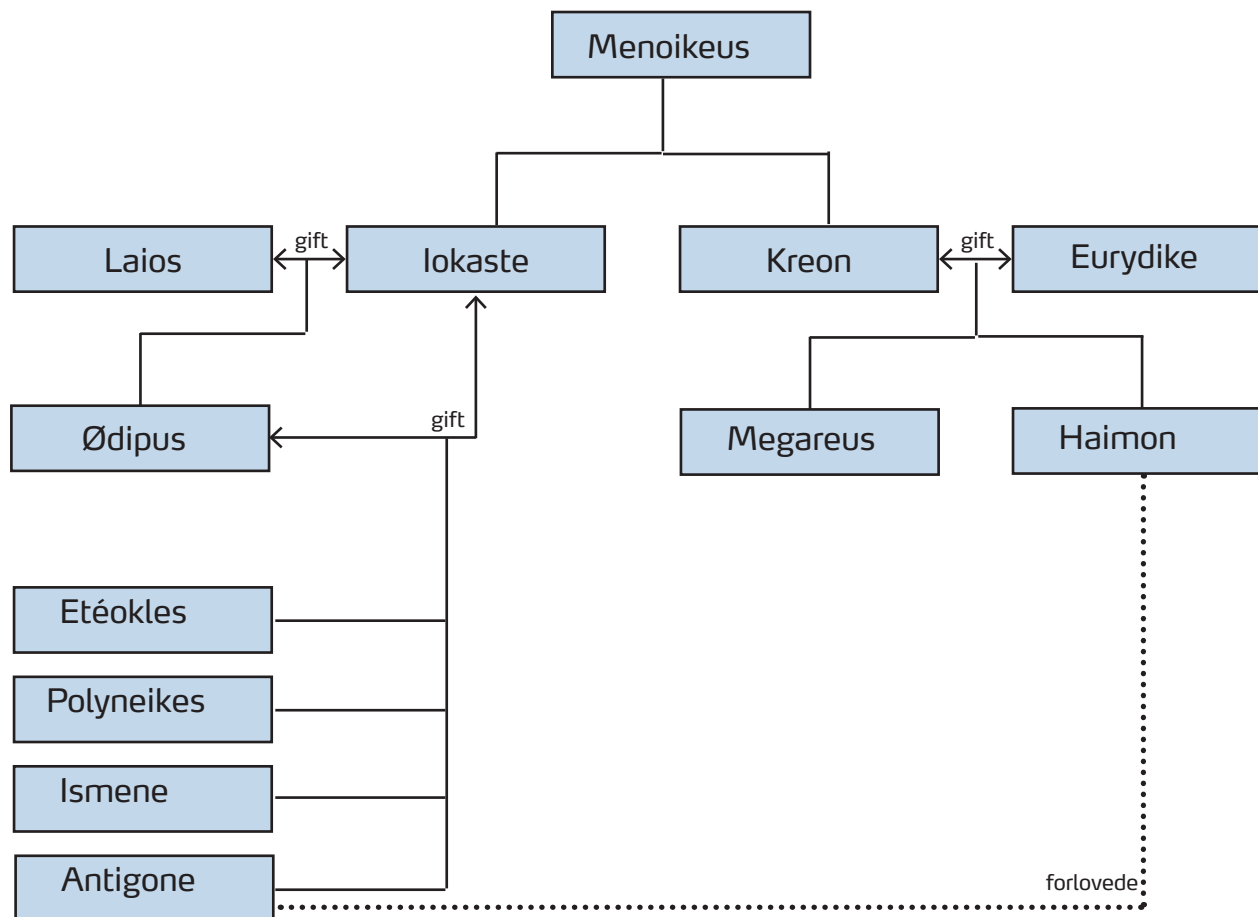
5.

Den blinde spåmand, Teiresias, mødes med Kreon. Teiresias fortæller, at han i et syn har set hele byen besmittet på grund af kongens beslutning. Kreon føler sig trængt. Teiresias løfter sløret for sit sidste syn; at solen kun få gange vil gå sin bane rundt om jorden, før Kreon kommer til at sone brøden med sin søns liv. Kreon giver efter. Antigone skal slippes fri og Polyneikes begravnes.

6.

En budbringer kommer ind og meddeler dronning Eurydike, at Antigone har hængt sig i klippehulen. Da Kreon ankommer til hulen, er Haimon der. Kreon bønfalder sin søn om at komme ud. Men Haimon spytter ham foragteligt i ansigtet, trækker sit sværd, støder forgæves ud mod faren for til sidst at vende vreden mod sig selv og "styrte sig i sit eget sværd." Da Eurydike hører dette, forlader hun hastigt scenen.

Senere kommer Kreon ind sammen med Haimons bære. Foran slottet bliver han mødt af budbringeren, der meddeler, at endnu en ulykke har ramt ham: Eurydike har stukket sig ihjel med en dolk. Kreon overgiver sig til vagterne. "Ak denne skyld er min. Jeg er morder. Alt, hvad jeg greb om, blev til aske, og skæbnens magt har sønderknust mig."

Lydia Bunk

Hvad er den rette sandhed?

En samtale med forestillingen instruktør Lydia Bunk

Af Ellen Egemose

"Hvad er den rette sandhed?, spørger Lydia Bunk. "Er det individets? Individet, som egenhændigt vil bestemme over livet og følge menneskerettighederne? Eller ved samfundet meget bedre, hvad der nødvendigt for, at mennesker kan eksistere sammen?"

Ifølge Lydia Bunk er det ikke muligt at svare entydigt til de problemstillinger, som Sofokles opstiller i sin tragedie:

"Men ser du på historien, er det hændelser som dem i ANTIGONE, der har udviklet samfundet! Det er altid enkeltpersoner, som kæmper, der bringer samfundet videre. Det virker underligt for os, for vi tænker altid kun på vores egen, lille verden. Antigone kæmper for en større idé. Det handler om at vide, at der faktisk er mennesker, som er sådan her - og forstå konsekvensen af det."

Moderne, tyske fortolkninger af ANTIGONE har set en sammenhæng mellem karakteren Antigone og den virkelige person, Ulrike Meinhof fra den venstreekstremistiske gruppe Rote Armee Fraktion. Men den kobling er Lydia Bunk ikke enig i:

"Meinhof gjorde noget andet end Antigone: Hun brugte våben til at nå sit mål! For Lila Nobel Mehabil, som spiller Antigone, har især den kinesiske rettighedsforkæmper, Rebiya Kadeer, været en primær inspirationskilde. Kadeer (f. 1947) voksede op i en fattig familie i den kinesiske provins Østturkistan (siden 1949 den kinesiske provins Xin jang). Men i kraft af en succesfuld forretningskarriere er hun blevet den rigtigste kvinde i Kina. Samtidig kæmper hun for rettigheder til sit folk, uygurerne - en af Kinas mange minoriteter. Den sag har kostet Kadeer mere end fem år i fængsel. Men ligesom Antigone

har det ikke lukket munden på hende. I 2005 kom Kadeer i eksil i USA efter at være blevet befriet af Amnesty. I et forsøg på at tvinge Kadeer til at tie, har det kinesiske styre taget hendes sønner til fange. Men hun taler stadig. I et radiointerview siger hun: "De torturerer mine sønner. De truer mig på min kvindelighed." Men Kadeer stopper ikke. Ligesom Antigone ofrer hun sit liv for en større ideologi. Og man kan spørge: Er det rigtigt eller forkert? Og har samfundet brug mennesker som Kadeer?"

"En anden inspirationkilde er Sophie Scholl (1921-1943) fra den tyske modstandsgruppe Die Weisse Rose. Under Hitlers styre uddelte Die Weisse Rose breve til det tyske folk, hvori de opfordrede til modstand imod Hitlers nationalsocialistiske regime. Den modstand kostede School livet. Og man kan spørge: Var det et dumt offer? Ændrede gruppens aktioner noget i forhold til Hitlers fremmarch?"

I forhold til tragediens anden hovedperson, kong Kreon, er Lydia Bunk blevet inspireret af 1960'ernes amerikanske politiske scene:

"Kreon er faktisk en moderne politiker! Prøver man at finde paralleller mellem Kreon og moderne politik, finder jeg Kennedy'erne ret inspirerende, fordi de altid beholdt magten i familien. Som politiker var Robert Kennedy mere streng end sine brødre. Han blev altid sammenlignet med sin ældre bror, John. Og hvad nu hvis ham, som står anden række, plud-

selig kommer op i første række, selvom han måske havde det bedre med at stå i anden række? Når man først er i jobbet, glemmer man de ideer, man havde i begyndelsen. ANTIGONE handler også om, hvad magt gør ved mennesker. Og om, hvad der sker, hvis man lader medmenneskeligheden råde."

I opsætninger og fortolkninger af ANTIGONE fra tiden efter 2. verdenskrig bliver Kreon fremstillet som en tyrant, mens Antigone bliver præsenteret som den gode. Men i dag er det ikke længere så simpelt, siger Lydia Bunk:

"Kreon repræsenterer loven og samfundet. Og på den ene side kan man sige, at han har ret. For uden visse styrende regler, ender samfundet i kaos. Men Antigone kæmper også for en god sag. Men fordi de er så radikale, tager de begge fejl! For til Kreon kan man stille spørgsmålet: Er det her værd at slå ihjel for? Og til Antigone: Er det her en sag, som er værd at dø for?"

"I mine øjne er Antigone og Kreon lige stærke! Det interessante i forhold til Antigone er, at der ikke er noget "turning point" for hende. Det er der for Kreon! Det er hovedforskellen mellem dem. Han åbner sine øjne og ændrer mening til sidst – men da er det for sent. Det store spørgsmål for både Kreon og Antigone er: Hvor langt er du villig til at gå for dine overbevisninger? Det her er et stykke om radikalisme. Men det er selvfølgelig min fortolkning."

Med næsten to et halvt tusind år på bagen kunne man tro, at ANTIGONE var blevet for antik til et nutidigt publikum. Men det afviser Lydia Bunk:

"For mig er tragedien tidløs! Men den bliver gammeldags, hvis vi fastholder den i det gamle Grækenland. Så vil folk tænke, at det er et gammeldags stykke. Jeg vil gerne vise, at tragediens emner er meget 'up to date'."

"Hvad angår tragediens sprog, har vi brugt en moderne oversættelse. Og vi har for eksempel ændret 'konge' til 'hersker'. Men det er stadig det gamle sprog! Det er stadig Sofokles."

Arbejdsspørgsmål

Instruktøren mener ikke, at karakteren Antigone kan sammenlignes med personen Ulrike Meinhof. Hvad mener I? Synes I, de to er sammenlignelige? Hvorfor/hvorfor ikke?

Synes I titlen ANTIGONE passer til tragediens handling? Eller synes I fx hellere, at stykket skulle have heddet KREON?

Til både Antigone og Kreon kan man stille spørgsmålet: Er din sag værd at dø for? Hvad mener I? Og hvem synes I har ret af de to?

Instruktøren siger, at Kreon er en moderne politiker, og til stykkets visuelle univers har hun hentet inspiration fra 1960'ernes amerikanske politiske scene. Kan I finde paralleller til moderne politik i ANTIGONE?

Hvem er koret, og hvilken rolle spiller koret?

I denne opsætning af Sofokles' tragedie bruger spillerne Otto Steen Dues nyoversættelse fra 2004. Hvad synes I om tragediens sprog?

Hvad betyder slutningen?

Scenografi

Hvordan opfatter I scenografien, og hvordan synes I, den spiller sammen med tragedien?

Hvad viser filmsekvenserne? Hvad er forbindelsen mellem filmsekvenserne og det, der sker på scenen?

Prøv at fortælle forhistorien til tragedien ANTIGONE ud fra filmsekvenserne.

Hvordan tolker I betydningen af de filmsekvenser, som er brugt i forestillingen? Og ligner de noget, I har set før? Fx sekvensen med de to brødre?

Stærke mænd og blide kvinder

Af Lars Maarup

Antigone adskiller sig fra de fleste græske dramaer ved at have en kvinde som helt.

Som de fleste samfund til alle tider var også det græske samfund domineret af mænd. I de fleste græske stykker spiller kvinderne mindre roller - blandt andet af den praktiske årsag, at alle roller blev spillet af mænd!

Antigone gør, hvad få kvinder turde - hun sætter sig op mod autoriteterne. Ikke fordi hun nødvendigvis i almindelighed er utilfreds med Kong Kreons styre, men fordi hun i denne situation mener, at han tager fejl.

Antigones to brødre, Polyneikes og Etéokles, har været i strid om kongemagten om Theben efter deres far, Ødipus. Etéokles har taget magten og forvist Polyneikes, men Polyneikes vender tilbage med en hær og forsøger at styrte Etéokles.

Begge er døde i kampen, men Kreon (som er blevet konge efter den døde Etéokles) forbyder, at Polyneikes må blive begravet: Hermed hindrer han ham i at

komme ind i dødsriget, Hades.

Antigone trodser kongens forbud og begraver sin døde bror. Det gør hun dels fordi, det efter hendes opfattelse er gudernes vilje, at de døde skal begravnes. Dels fordi han er hendes bror: Uanset hvad kongen (loven) siger, så gør man det, der bør gøres, når det gælder den nære familie.

Stykket rejser derved det interessante spørgsmål: Står guderne (kirken) over kongen (loven)? Et spørgsmål, som i vor tid for eksempel er blevet debatteret i forbindelse med, at danske præster har skjult flygtninge. Desuden rejser tragedien spørgsmålet: Er blod tykkere end vand? Er det rimeligt at bryde loven, når det gælder ens egen families ve og vel?

Kong Kreon har udstedt en ordre og kan ikke - mener han - trække sin ordre tilbage uden at miste ansigt. I mange samfund i tidens løb har kongens ord ikke blot været lov, men er blevet opfattet som guddommelige. Det var simpelthen ikke en mulighed, at kongen kunne tage fejl. Det ville være det samme som at sige, at guderne tog fejl; en utænkelig tanke!

Med tiden er folket blevet mere oplyst og har vovet at sætte sig op mod myndighederne. Det er ofte sket under parolen 'et undertrykt folk har altid ret' og med henvisning til begrebet 'civil ulydighed'; et begreb, som stammer fra et essay fra 1849 af den amerikanske forfatter Henry David Thoreau. De fol-

kelige oprør, vi oplever i Nordafrika og andre steder rundt i verden, er eksempler på dette. Men kun få kvinder står i spidsen for disse oprør. Så meget desto mere bemærkelsesværdigt er det, når det sker.

Under Hundredårskrigen mellem England og Frankrig i 13 og 1400-tallet trådte en markant kvinde ind på slagmarken. Det var Jeanne d'Arc. Hun mente, at Gud havde beordret hende til at blande sig i krigen og befri sit folk. Hun gik i mandstøj og klædte sig i rustning for at vise, at hun mente det alvorligt.

En moderne Jeanne d'Arc - og så alligevel helt anderledes - er Aung San Suu Kyi, som har sat sig op mod militærregimet i Burma/Myanmar. Hun er en spinkel kvinde, som har nægtet at give op. Hun mener, at regimet ikke handler efter folkets ønske. Derfor ser hun det som hendes og hele folkets ret og pligt at gøre oprør og sætte sig til modværge. Det har siden 1989 ført til, at hun i 15 år har siddet i husarrest. I 2010 gav regimet efter for et internationalt pres og ophævede husarresten.

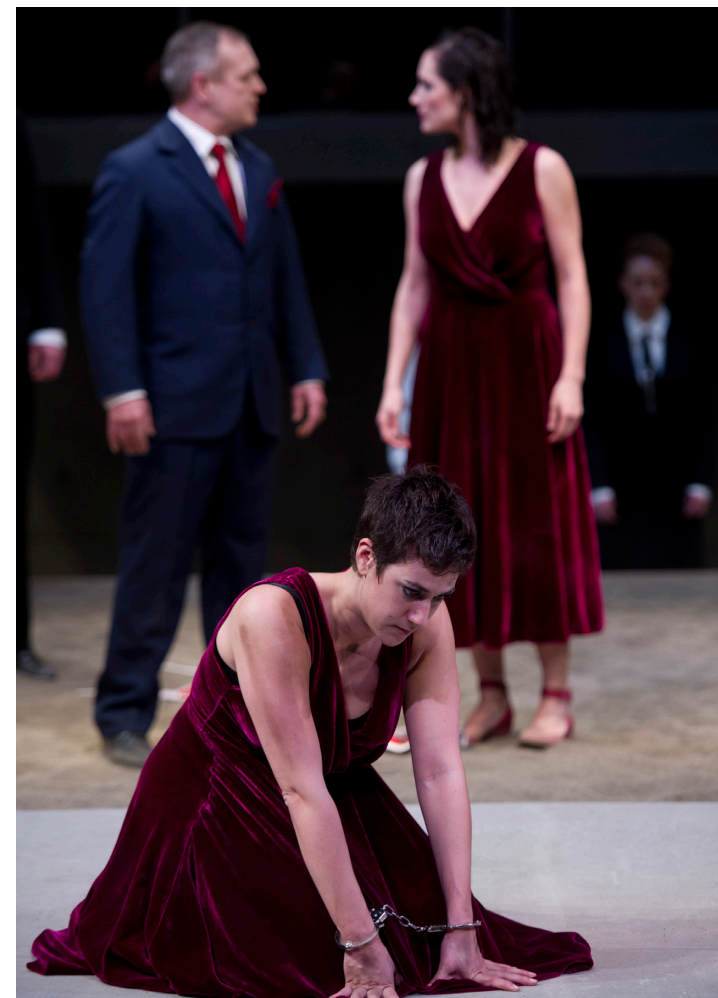
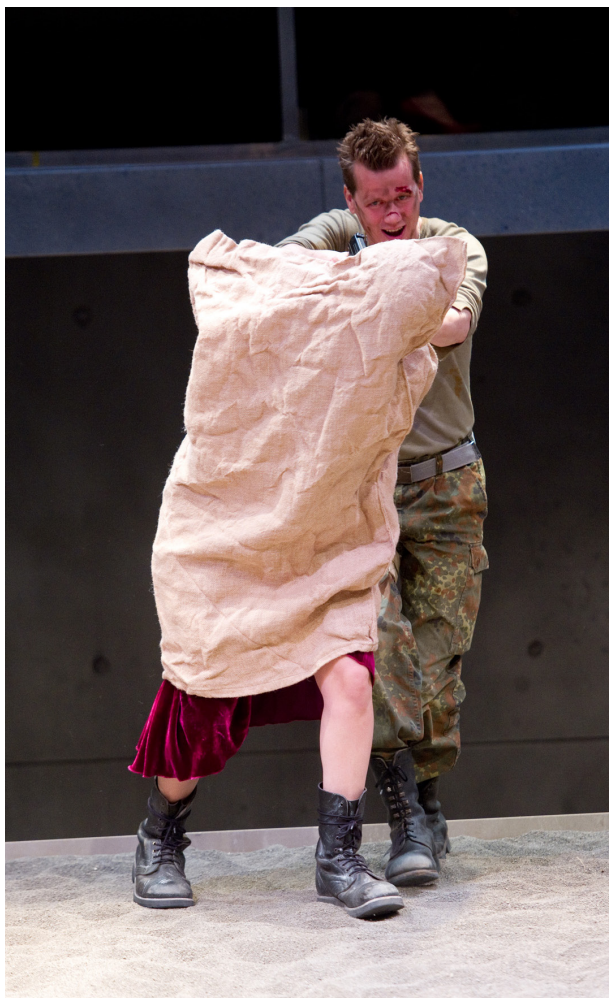
I 1991 fik Aung San Suu Kyi Nobels Fredspris som en anerkendelse af hendes utrættelige forsøg på med fredelige midler at få indført demokrati i hendes hjemland. Ligesom Antigone fastholder hun, at der er noget, der står over loven, hvis loven er forkert. Hvis myndighederne ikke lytter til folket, må folket tage sagen i egen hånd.

I et interview i Politiken den 17. februar i år siger Aung San Suu Kyi:

"Vi må overbevise [omverdenen] om at reel stabilitet kun kan vokse frem nedefra. Hvis mennesker føler sig trygge og står sammen, så bliver et land stabilt. Man kan aldrig tvinge sig til stabilitet med militær-magt."

Antigones kamp mod Kreon drejer sig om en meget personlig ting for hende. Men perspektiverne i hendes handling har vide konsekvenser.

Rundt om tragedien

Af Thomas Tillner, sufflør på forestillingen og specialestuderende ved Oldgræsk, SDU

På de næste sider kan du læse om, hvad det er, som gør en tragedie. Hvem var tragediedigterne? Hvad er et satyrspil? Og hvad er De Store Dionysier for en festival?

Efter to et halvt årtusind opføres de græske tragedier stadig. Nogle dog mere end andre. Men ud af de hundrevis af tragedier, som er blevet skrevet af græske digtere, er i dag kun 32 bevaret. Fælles for dem er, at de alle er skrevet i det 5. århundrede f.Kr. i Athen, som på det tidspunkt var en selvstændig 'POLIS' (bystat) i det område, der stadig i dag kaldes Attica. Som genre har tragediens historie dog rødder længere bagud, og det er nødvendigt at komme ind på flere forhold, som har medvirket til tragediens oprindelse. Mange forskere mener, at både tragedie og komedie er opstået ud af Dionysos-dyrkelsen.

Dionysos

Dionysos er græsk gud for vinen og ekstasen. Der er sandsynligvis tale om en meget gammel guddom, der oprindeligt kom fra et område i Sydøsteuropa kaldet Thrakien. På gudebjergene Olympen, fjernt fra menneskene, boede den øverste gud, Zeus, med de andre græske guder. Zeus havde mange affærer, og i

Figur 1. Udsnit af græsk vase (se også figur 4).

den græske mytologi er Dionysos produktet af en af dem: Zeus forelskede sig i Semele, som var kongedatter i Theben. Da Zeus' hustru, Hera, fandt ud af, at Zeus havde en affære, lokkede hun Semele til at bede Zeus vise sig for hende i sin sande skikkelse. Den gravide Semele blev ramt af Zeus' lyn, men Zeus tog fostret og gemte det i sit lår. Dionysos blev født ud af sin fars lår og siden opfostret blandt nymferne i Nysa. Senere sejlede han til Grækenland, og her fik han sig en plads blandt guderne på Olympen.

Satyrer og mænader

Guden Dionysos har mange tilnavne. Et af dem er

'Bacchos'. Det navn bliver overtaget af den romerske mytologi som 'Bacchus'. På græske vasmalerier kan man ofte se Dionysos omgivet af et følge af satyrer.

En satyr er halvt hest/æsel, halvt menneske. Senere i antikken optræder satyren også som en blanding mellem en gedebuk og et menneske. Satyren er af hankøn. Hans ansigt er menneskeligt med spidse ører, skæg og braktud. Overkrop, brystkasse og arme er ligesom et menneskes. Benene kan variere mellem menneskeben med fødder/hove og hestelignende ben med hove. Bagtil er satyren udstyret med en heste- eller æselhale, og fortil bliver han oftest fremstillet med et erigeret lem.

Satyrer ses gerne i selskab med deres halvskaldede oldermand Silenos. Ligesom de yngre satyrer er han glad for vin og kvinder. Derudover har Dionysos et følge af ekstatiske kvinder - de såkaldte 'mænader' eller 'bakkantinder'. Hele gudens følge strejfer om på bjerge og i skove med de vilde dyr, omkranset af vedbend og ikklædt dyreskind.

Dionysos, Dithyrambe og drama

Udover at være gud for vinen og ekstasen er Dionysos også gud for dramaet og dithyramben. En 'DITHYRAMBE' er en korsang, som blev sunget af drenge eller mænd til ære for Dionysos og danset som kædedans. Fordi Dionysos er gud for vinen, er han også gud for 'SYMPOSIET' (drikkegildet), ligesom han er gud for døden og det liv, som dem, der

dyrkede ham, håbede at opnå efter døden.

Dionysos er hovedpersonen i den græske komedie FRØERNE af digteren Aristofanes. Derudover optræder han i Euripides' tragedie BAKKANTINDERNE. På sydvestskråningen ved Akropolis i Athen ligger ruinerne af byens gamle teater, som kaldes Dionysosteatret. Eftersom der i forvejen lå en helligdom for Dionysos ved Akropolis, var det et egnet sted til placeringen af et teater.

De Store Dionysier

Athen var kendt for at være værtsby for nogle særlige festivaler, som hvert år blev afholdt til ære for Dionysos. Her hæfter vi os især ved den festival, der bliver kaldt 'De Store Dionysier'.

Man mener, at det var den athenske tyran Peisistratos, som indstiftede, eller i hvert fald udbyggede, festen. Det skal være sket i 534 f.Kr. i forbindelse med, at gudebilledet af Dionysos blev ført fra den lille, nordatiske by Eleutherai til Athen.

Festerne har højst sandsynligt både været forbundet med religion og politik: Ved De Store Dionysier fejrede man vinens og ekstasens gud, Dionysos. Festen varede i flere dage, og der var processioner, mad, vin og korsange til gudens ære. Efterhånden begyndte man at afholde dramakonkurrencer i forbindelse med festivalen. Tragediedigterne skrev hver tre tragedier, en 'TRILOGI', som blev efterfulgt af et satyrspil.

Satyrspillet er et muntert efterspil, som følger efter tragediens alvor. Ved De Store Dionysier afholdt man desuden komediekonkurrencer, hvor komediedigterne kunne få athenerne til at le. Der blev gjort nar ad politikere, deres sexliv, fremtrædende personer, filosoffer, tragediedigtere og guder.

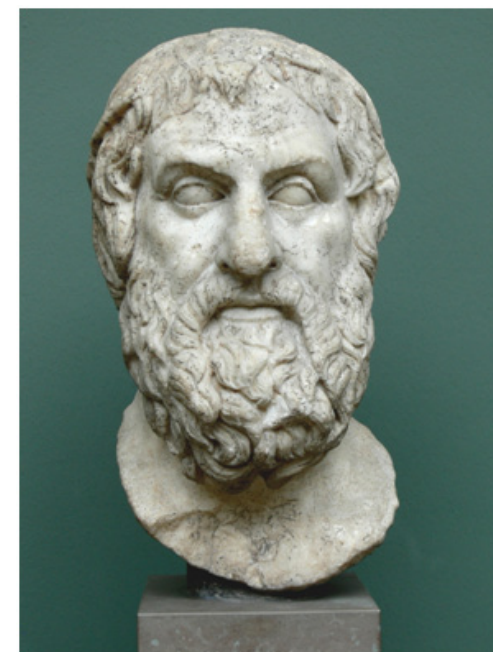
Forløberne for Aiskylos

Det fortælles, at Peisistratos i anledning af De Store Dionysier i 534 f.Kr. lod en mand ved navn Thespis fra Ikaria optræde. Fra gammel tid var Ikaria et højsæde for Dionysoskulten. Thespis skal have været både skuespiller, leder af dithyrambekor og digter. Til at begynde med optrådte Thespis med ansigtet indsmurt i blyhvidt og plantefarve. Sidenhen indførte han masker lavet af linned. Desværre er kilderne til Thespis' handlinger skrevet århundreder efter, at begivenhederne skal have fundet sted. Man mener, at disse kilder bygger på ældre materiale, men de er dog ikke nødvendigvis korrekte! Det er muligt, at Thespis ikke engang har eksisteret, men at han mere er en slags halvmytisk person. Men det hævdes altså, at Thespis var en slags forgangsmand for tragedien. Thespis havde en elev ved navn Frynikos. Også han skrev tragedier, og han siges at være den første, som indførte en kvindemaske på scenen.

De tre tragikere

Aiskylos, Sofokles og Euripides er de tre store, græske tragediedigtere, hvis tragedier vi i dag kender til. Desværre er mange af deres stykker gået tabt,

men i alt 32 tragedier er blevet bevaret. De er alle skrevet i det 5. århundrede f.Kr. og udgør en vigtig del af den europæiske kulturhistorie. Aiskylos er den ældste af de tre; Euripides den yngste. Der har naturligvis eksisteret andre tragediedigtere end de tre. Af dem er der ikke bevaret andet end navne og titler, samt små tekstbidder- og fragmenter, som citeres rundt omkring hos antikke forfattere.

Figur 2. Buste forestillende Sofokles. Romersk kopi efter græsk original, ca. 270 f.Kr. Ny Carlsberg Glyptotek København.

Sofokles

Det er ikke meget, man ved om Sofokles. Kilderne er få, og for en dels vedkommende er der tale om anekdoter. Sofokles levede fra ca. 496–406 f.Kr. Han skal være vokset op under gode kår i nærheden af Athen. Her levede og virkede han hele sit liv. Han var veluddannet og begavet med både skønhed og musiske evner.

Perserne angreb flere gange det græske område. I 490 f.Kr. fordrev grækerne den i mandtal overlegne persiske hær i slaget ved Marathon. På det tidspunkt var Sofokles endnu kun en lille dreng. En anden krig, som fik betydning for Athens udvikling, var slaget ved Salamis i 480 f.Kr. Her vandt grækerne en stor sejr over den persiske flåde. Efter sejren skal Sofokles have optrådt som forsanger i et kor af unge mænd, der sang sejrshymner.

Sofokles var ven med historieskriveren Herodot og statsmanden Perikles under hvis ledelse, Athen kom til at markere sig som både økonomisk og kulturelt centrum i Hellas. I Athen bestred Sofokles forskellige offentlige embeder. Man regner med, at han skrev omkring 120 tragedier. Heraf er syv bevaret. Desuden er omkring 450 linjer af satyrspillet SPORHUNDENE bevaret som fragment.

Den thebanske sagnkreds og ANTIGONE

En sagnkreds er en samling af sagn og myter, der

har samme ydre ramme for fortællingen. Man kan sige, at myterne kredser om samme stof. Tre af Sofokles' stykker hører til den såkaldte 'thebanske sagnkreds', der omhandler historien om Kong Ødipus af Theben og hans familie. Det drejer sig om tragedierne KONG ØDIPUS, ØDIPUS I KOLONOS og ANTIGONE. Den thebanske sagnkreds er en kompliceret slægtssaga, der både handler om blodskam, mord, landsforvisning og anden ulykke. Tragedierne er skrevet på forskellige tidspunkter, og er – bortset fra det fælles sagnstof – uafhængige af hinanden.

Det er noget af en familiehistorie, som rulles op i de tre tragedier. Mange vil sikkert huske historien om Ødipus, der dræber sin far og gifter sig med sin mor. Med hende får han fire børn; sønnerne Eteokles og Polyneikes og døtrene Ismene og Antigone. Efter Ødipus' død tager sønnen Eteokles magten over byen Theben og forviser broderen Polyneikes. Senere vender Polyneikes tilbage med en hær for at styrte sin bror fra magten, men brødrene dør i kamp mod hinanden. Af Ødipus' børn er nu kun de to døtre tilbage. Derfor bliver deres onkel, Kreon, Thebens nye konge. Eftersom Polyneikes angreb Theben, ser Kreon sig i sin ret til at forbyde, at landsforræderen Polyneikes bliver begravet. Overtrædelse af forbuddet vil medføre dødsstraf. Kong Kreon har sørget for en ærefuld begravelse til Eteokles. Polyneikes' lig, derimod, skal ligge ubegravet hen til føde for hunde og ådsselfugle.

Den græske religion krævede, at de pårørende sørgede for, at familiens afdøde medlemmer blev begravet, så at de kunne få adgang til Hades, dødsriget. Skete det ikke, ville familien pådrage sig gudernes vrede. Det er ud fra den tro – og ud af kærlighed til sin afdøde bror – at Antigone vælger at trodse Kreons bud. Der er lagt op til en konflikt mellem Kreon og Antigone, stykkets to hovedpersoner. En konflikt, hvor der ikke gives nogen nemme løsninger.

Dramaformer

'DRAMA' er græsk og betyder 'handling' eller 'aktion'. Ordet er bl.a. en fællesbetegnelse for tragedier, satyrspil og komedier.

Tragedie

Man kan definere en tragedie som et alvorligt stykke med en ulykkelig slutning. I hverdagsprog bruger vi også udtryk som 'en tragisk ulykke', 'krigen var en tragedie' osv. Selve ordet 'tragedie' kommer af det græske 'TRAGOS' og 'ODE', som betyder 'gedebukkesang'. Men hvad der præcis forstås ved denne bukkesang og dens forbindelse til tragedien som dramaform er meget uklart.

Allerede i antikken undrede man sig over forbindelsen. Der er mange teorier om ordet 'gedebukkesang' og dets sammenhæng med dramaet. Én teori går ud på, at tragedien oprindeligt var en korsang, som blev sunget af dansere, der var klædt ud som gedebukke

for at ligne satyrer. En anden teori er, at koret var klædt i gedekind, men at de ikke skulle forestille satyrer. Man mener, at gedekindet var en gammel, religiøs beklædning, som ikke nødvendigvis var knyttet til satyrer. Andre mener, at en tragedie er en korsang, som blev danset og sunget omkring en gedebuk, som bagefter blev ofret. Præmien for den bedste præstation var en ged.

Det er ikke muligt at komme med en fuldstændig og vandtæt forklaring på spørgsmålet, og der er alt for mange løse ender til, at man kan fastslå noget konkret. Ikke desto mindre har selve den dramatiske genre, som vi kalder tragedie, overlevet til den dag i dag. Fra de tre græske tragediedigtere og via de senere romerske tragediedigtere.

Græsk tragedie som inspiration i Europa

Der er kun overleveret 9 hele tragedier af den romerske digter og filosof Lucius Annaeus Seneca (ca. 4 f.Kr – 65 e.Kr.). Man regner ikke med, at de nogensinde blev opført under det romerske imperium.

De græske og romerske tragedier blev først for alvor genoptaget og studeret fra starten af 1500-tallet. Med musikken som indfaldsvinkel forsøgte man i Italien i slutningen af 1500-tallet i Italien at genskabe det antikke drama. Fejlagtigt troede man, at tragedierne var gennemkomponerede: At de oprindeligt var blevet fremført helt igennem til musik. Af den fejlagtige opstod en helt ny kunstform - operaen!

I Frankrig brugte dramatikere som Corneille og Racine i 1600-tallet tragedien som forbillede for deres klassicistiske stykker. I England var det elizabetanske teater især inspireret af Senecas tragedier. Shakespeare var ligeledes inspireret af Seneca, og i hans TITUS ANDRONICUS ses også inspiration fra Euripides. Videre op gennem europæisk dramahistorie har den græske tragedie sat sine spor. Af andre store dramatikere kan nævnes Henrik Ibsen. Hans stykke, GENGANGERE, er en slags Ødipus-historie. I 1943 udkom stykket ANTIGONE af den franske dramatiker Jean Anouilh. Det var skrevet på baggrund af den tyske besættelse af Frankrig.

Arbejdsspørgsmål

Prøv at diskutere begrebet tragedie i forhold til film. Nævn titler på film, som kunne kaldes for tragedier.

Skuespillere

Tragedierne blev spillet af mænd og drenge. De spillede alle rollerne. Også kvinderrollerne. Den allertidligste tragedie bestod af én skuespiller og et kor. Det græske ord for skuespiller er 'HYPOKRITES': 'en, der svarer'. Det var tradition, at der højst kunne være tre skuespillere i spil ad gangen, samt kor og eventuelle stumroller eller statistiker. Førsteskuespilleren kaldtes 'PROTAGONISTES', den anden 'DEUTERAGONISTES' og den tredje 'TRITAGONISTES'.

Fig.3. Tragisk skuespiller med sin maske. Han er klædt i en kort khiton og bærer koturner. I siderne ses vedbendornamentik. Fragment af et rødfigurs krater fra Tarentum. 4. årh f.Kr. Martin von Wagner Museum, Würzburg

Masker og kostumer

Der blev anvendt masker og kostumer, som passede til tragediens alvorlige og ophøjede stil. Konger og dronninger har været prægtigt klædt. Koret var klædt i dragter, der passede til historien i den tragedie, som blev spillet. Det kunne for eksempel være oldinge fra Theben eller kvinder fra Thrakien. En særlig langskaftet sko kaldet koturne (gr. 'KOTHOR-NOS') blev brugt af skuespillerne.

Teaterbygning

Et typisk græsk teater var bygget op omkring en cirkelrund danseplads; 'ORKESTRA'. Omkring den var tilskuerspladserne arrangeret i en halvcirkel med trapper. Det blev kaldt for 'THEATRON'; 'stedet hvorfra man ser'. For enden af det halvcirkelformede auditorium var 'SKENE', som oprindeligt betyder 'telt'. Skuespillerne kunne gå ud og ind ad døre i facaden på bygningen. 'SKENE' er det, som senere bliver til ordet 'scene'.

Musik og dans

Dele af tragedien blev ledsaget af musik. Den talte dialog har vekslet mellem personer og koret på orkestra. Der blev spillet på et særligt blæseinstrument, Diavlos, som har mindet om en dobbelt obo. Til hver af de tre dramaformer (tragedie, satyrspil og komedie) knytter der sig en særskilt dans. For tragediens vedkommende hedder dansen 'EMMELAIJA'. Desværre vides ikke meget om selve koreografien.

Trilogi

Indenfor dramagenren er en trilogi tre selvstændige værker, som tilsammen udgør en helhed. ORESTIEN af Aiskylos er den eneste komplette tragedietrilogi, som i dag er bevaret.

I en tragedietrilogi var handlingen koncentreret om et sammenhængende emne med et efterfølgende løser knyttet satyrspil. Sofokles og Euripides brød senere med traditionen om, at de tre tragedier indbyrdes skulle hænge sammen i emne og handling.

Satyrspil

På græsk kaldes satyrspil for 'DRAMA SATYRIKON'. Tidligt i det 5. århundrede f.Kr. levede der en digter ved navn Pratinas. Han skrev tragedier, men han er især kendt for at have opfundet satyrspillet. Af dem skrev han en del, ligesom han sikrede genren en plads ved de dramatiske opførelser.

Betegnelsen 'satyrspil' hentyder til, at koret består af satyrer. Satyrspillet er en lystig karikatur af sagnstof hentet fra de utallige, græske myter. Det fungerer som et muntret og opløftende efterspil til tragedietrilogiens ophøjede alvor. Tragedier og satyrspil har det tilfælles, at de oftest begge bygger på et mytologisk emne. Digterens udfordring er så at få placeret satyrerne i en myte, som de normalt ikke hører hjemme i.

Satyrerne var kåde og lystige fætre, der gerne drak

eller sang. Satyrspillets dans kaldes 'sikkinis'. Koret brugte satyrmasker og kostumer. De "rigtige" mennesker, som medvirkede i satyrspillet, bar oftest kostumer og masker som dem, heltene og heltinderne bar i tragedien.

Euripides har skrevet satyrspillet KYKLOPEN. Det er det eneste komplette satyrspil, der er bevaret. Af tragediedigterne Aiskylos og Sofokles er bevaret større og mindre fragmenter af satyrspil. Siden antikken har man troet, at det latinske ord 'satire' og det græske 'satyr' var beslægtede. Det er dog ikke tilfældet. Satyrspillet uddøde som dramatisk genre i løbet af antikken.

Komedie

Ordet 'komedie' stammer fra det græske 'KOMOIDIA', som er sammensat af 'KOMOS' og 'ODE' (sang). En 'KOMOS' var en slags festoptog med udklædning og maskerader, hvor man fejrede og tilbad Dionysos som frugtbarhedens gud. Man bar blandt andet store fallosser rundt i gaderne, og der blev drukket rigeligt. Omkring 486 f.Kr. overtog Athen det officielle opsyn med komedien i anledning af festivalen De Store Dionysier.

Komedien benytter sig af både hverdagsprog, sjofelheder og høj poesi. Ligesom tragedien er komedien skrevet på vers, og der optræder kor. De masker og kostumer, man brugte i komedierne, var meget forskellige fra dem, man brugte indenfor tra-

gedien. I komedien brugte man særlige trikoter, som blev stoppet ud foran på maven og på bagdelen. Mandskostumerne var oftest udstyret med en enorm fallos. Koret kunne være klædt ud som fugle, frøer eller skyer. Og ligesom i tragedien og satyrspillet blev alle komediens roller spillet af mænd. I komedierne var der også af musik og dans: Komediens dans kaldes 'kordax'.

Aristofanes

Den mest kendte komediedigter, hvis værker er bevarede, er Aristofanes. Han levede ca. i årene 445–385 f.Kr. I alt 11 komedier er bevaret. Den ældste, AKCHARNERNE, giver et godt billede af, hvordan en komos gik for sig. De tidligste komedier er nærmest revyagtige i deres form: De beskæftiger sig blandt andet med samtidens politik.

I nogle af sine komedier gør Aristofanes nar af tragediedigterne. Euripides er hans yndlingsoffer. Selvom det er komedier, kan de give indirekte oplysninger om den græske tragedie og om det græske teater i det hele taget.

Menander

De komedier, som den yngre komediedigter Menander (ca. 342-292 f.Kr.) skrev, ligger i stil og indhold meget langt fra de komedier, som Aristofanes skrev.

Menanders komedier har især påvirket senere romerske digtere. De romerske komedier er for en dels vedkommende i en vis forstand oversættelser eller bearbejdelser af Menanders komedier. Hos senere komediedigtere som franske Molière og danske Holberg kan man spore inspirationen fra Menander indirekte.

Arbejdsspørgsmål

Prøv at definere 'tragedie' og 'komedie'.
Findes der eventuelt stykker, historier og film, som indeholder både tragedie og komedie?

Aristoteles

Den græske filosof Aristoteles (384-322 f.Kr.) har forfattet et berømt skrift om digtekunsten. POETIKKEN hedder det. Skriftet er enestående og meget betydningsfuldt i forhold til vores viden om den græske tragedie og dens historie. Desværre er Aristoteles indimellem meget sparsom med sine oplysninger, og visse steder virker teksten både vanskelig og til tider usammenhængende. Ikke desto mindre indeholder POETIKKEN vigtige oplysninger. Skriftets emne er epos og tragedie. I den forbindelse kommer Aristoteles også ind på komedien.

Følgende tre tekststykker er citater fra POETIKKEN (oversat af Niels Henningsen):

Aristoteles om tragedien: "En tragedie er altså en efterligning* af en alvorsfuld og afsluttet handling af en vis størrelse, i et sprog, der er gjort nydelsesrigt ved hver sin form i de enkelte dele, gennem handlende personer* og ikke gennem en beretning, og som gennem medliden* og frygt bevirker renselsen* af sådanne affektioner*. Med 'nydelsesrigt sprog' mener jeg et, der har rytme og melodi, og med 'hver sin form' mener jeg, at nogle dele alene tilvebringes gennem talevers og andre derimod gennem sang." N.H. Kap.6. P. 65.

*På græsk 'MIMESIS'. Heraf de danske ord 'mime', 'mimik' og 'pantomime'.

*Dramaets personer.

*Dette at lide med.

*På græsk 'KATHARSIS'. Heraf det danske ord 'katar'.

*Affektioner – følelser.

Aristoteles om tragediens oprindelse, Aiskylos og Sofokles: "Men efter nu at tragedien var blevet til fra oprindeligt at have været en improvisation – både den selv og komedien: tragedien fra dem, der ledede dithyramben, komedien fra dem, der ledede de fælles sange, der endnu i dag er skik og brug i mange byer – blev den lidt efter lidt udvidet ved, at man til stadighed fremmede det, der viste sig ved den. Og

efter at være undergået mange forandringer faldt den til ro, da den havde fået sin egen natur. Aiskylos forøgede som den første antallet af skuespillere fra én til to, formindskede korets andel og lod talen have hovedrollen. Sofokles indførte den tredje skuespiller og scenografien." N.H. Kap.4. P.63.

Aristoteles om komedien: "Komedien er, som vi sagde, en efterlignen af mere simple mennesker; dog indbefatter den ikke nogen form for slethed, men kun det latterlige som en del af det hæslige. Det latterlige er nemlig en fejl af en slags og noget hæsligt, der dog ikke er smerteligt og ødelæggende, ligesom jo også den komiske maske er hæslig og forvrænget, men uden smerte." N.H. Kap 5. P. 64.

En stor tak til Niels Henningsen for tilladelse til, at vi måtte bringe citater fra POETIKKEN.

Tragediens struktur

Af Thomas Tillner, sufflør på forestillingen og specialestuderende ved Oldgræsk, SDU

I tragedien veksler dialogscener med korsange, og disse elementer giver tragedien en særlig form. Det er ikke muligt at presse et skema nedover et kunstværk, og tragedierne kan variere i opbygning og form. Men der er dog visse karakteristiske elementer, man får øje på, når man læser en tragedie.

1. 'PROLOGOS' (prolog): i tragedien en monolog (enetale) eller dialog, der opridser baggrunden for handlingen.

2. 'PARODOS' (passage, sideindgang, fremtræden): Korets indtogssang på orkestra. Efter at have fundet plads på orkestra blev koret sædvanligvis der frem til tragediens slutning. Her har koret kunne kommentere og tage del i hændelsesforløbet. 'PARODOS' kaldes de indgange på hver side af skenebygningen, som koret drager ind og ud ad.

3. 'EPEISODION' (i flertal 'EPEISODIA', episode): Handlingen eller enkeltscenerne mellem korsangene, hvor en eller flere personer tager del.

4. 'STASIMON' (i flertal 'STASIMA', stående sang): Korets sang på orkestra, der er flettet ind mellem

'EPEISODIA'.

5. 'EXODOS' (udgang, udgangssang): Egentlig korets udgangssang fra orkestra. Exodos er den sidste korsang efter det sidste stasimon; en afslutningsscene, som afvikler tragedien.

Af andre elementer som indgår tragedien er:

6. 'KOMMOS': En klagesang, hvor en eller to skuespillere deltager sammen med koret.

7. 'STIKOMYTI': bruges i en dialog, hvor hver person kun siger en verslinje ad gangen. Dramastisk tjener stikomyti til at opnå en tilspidset situation under en diskussion. En slags ping-pong på ord. Et eksempel på stikomyti optræder for eksempel i replikskiftet mellem Kreon og Antigone fra 2. Epeisodion:

KREON:
Kun du i hele Theben har dette syn på sagen.

ANTIGONE:
Nej, også de – som du har skræmt til selvcensur.

KREON:
Du undser dig end ikke for kritik af rådet!

ANTIGONE:
At ære sin familie kan ingen tro er slet.

KREON:
Var måske ikke ham han sloges med, 'familie'?

ANTIGONE:
Af samme blod, af samme far og samme mor.
KREON:
Ham viser du foragt med hæder af den anden !

ANTIGONE:
Det vil han efter døden aldrig tro jeg gør.

KREON:
Du gør jo patriot og landsforræder lige !

ANTIGONE:
Det var hans bror der faldt og ingen ussel træl.

8. Vers: Tragedien er skrevet på vers. Det versemål, som bruges i dialogen, er et 'jambisk trimeter. Et jambisk trimeter har samme rytme som sangen "Dengang jeg drog af sted". Ikke alle oversættelser af græske tragedier gengiver nødvendigvis det jambiske trimeter. I korsangene bliver der brugt forskellige andre versemål. Dem vil ikke komme ind på her.

Eksempler på græsk vasemaleri

Af Thomas Tillner, sufflør på forestillingen og specialestuderende ved Oldgræsk, SDU

Fig.4. Attisk rødfigurs amfora fra d.5.årh. F.kr. af Kleofrades – maleren. Staatliche Antikensammlung München.

På vasens midte (fig. 4) ses Dionysos med vedbendkrans om hovedet. Over skuldrene har han et panterkind. I hånden holder han et drikkekar, en såkaldt 'KANTHAROS'. Dionysos' kantharos var aldrig tom. Til hans sider ses to mænader med slanger. I hænderne har de 'thyrsosstave'. Thyrsosstaven var en stav omviklet af vedbend og med en stor fyrrekegle for enden. Staven var en hellig rekvisit i kulten. Rundt om personerne slynger vinranker sig.

Fig. 5. Lukansk Nestoris af Dolon maleren c.380-70. British Museum London

Man mener, at vasen (fig. 5 og 6) gengiver en scene fra ANTIGONE. To vagter med spyd bringer Antigone med sig. Hun er tilhyllet i en 'himation', en kappe, og skjuler sin højre hånd i sin klædning. Måske hentyder det til, at hun har kastet jord over liget med denne hånd. Kreon sidder på en fin stol med fodskammel. Vasens billedfrise er forsynet med mæanderbort foroven og forneden. I siderne er der palmetteornamenter.

Fig. 6.

Uddrag fra ANTIGONE

Af Sofokles
Oversat af Otto Steen Due,
Aarhus Universitetsforlag, 2004

PROLOGOS (linie 1-99)

Antigone:

Ismene, du min egen kære storesøster!
Hvor lidt af alt hvad Zeus lod ramme Oidipus
af ondt, blev sparet os, hans sidste børn i live!
Hvor er den skam og bitre kval, elendighed,
fortvivlelse og hæslig sorg og tab af ansigt
der mangler i hvad jeg kan se vi to har lidt!
Og nu så denne ordre der højt og lydt forkyndes
i byen vidt og bredt på generalens bud!
Du har vel hørt den? Eller ved du stadig ikke
hvad ondt der er på vej mod dem vi holder af?

Ismene:

Nej, kære, jeg har intet hørt om vore brødre,
slet intet ondt, endsige godt, fra den dag af,
hvor vi på én gang blev berøvet for dem begge -
to drab i samme stund for dobbelt lansestød.
At Argoshæren nu i nat er væk og borte,
det er det sidste jeg har nys og viden om.
Det er mig ingen trøst, men heller ingen smerte.

Antigone (halvt til sig selv):

Jeg vidste det jo nok! Og derfor har jeg bedt dig
herud hvor vi to er under fire øjne.

Ismene:

Hvad er der? Jeg kan se, at du er hed og vred.

Antigone:

Jå! For begravelsen af dem har Kreon lavet
til statsfærd for den ene - og for den anden hån!
Eteokles har han, forlyder det, begravet
ifølge hellig skik som er ligets ret
i jordens skød med hæder i de dødes rige.
Men Polyneikes' ondt forkomne døde krop,
den er det, bliver det forkyndt, forbudt for alle
at gemme i en grav og dække til med jord:
han skal blot ligge ubegrædt og ubegravet
som guf og lækkerbisknen for krage og for grib.
Det er den ordre som vor fortræffelige Kreon
nu officielt gir dig og mig, ja også mig!
Snart har vi ham. Han vil personligt gøre alle
sin ordre klokkeklar. Og hvad han truer med,
er ikke bagateller. Enhver der ikke lystre,
ifalder dødsstraf og skal stenes offentligt.
Så ved du dét. Nu er det op til dig at vise
om du er kæk og ingen adelig kujon.

Ismene:

Men, stakkels søster, hvis det er, som du dér siger,
hvad skulle jeg da kunne gøre fra og til?

Antigone:

Bestem dig til om du vil være med og hjælpe!

Ismene:

Hvad er det du vil vove! Er du rigtig klog!

Antigone (tager hende i hånden):

Nej! Kom så med og hjælp mig med at tumle liget!

Ismene:

Begrave det! Men det har staten jo forbudt!

Antigone:

Han er min bror! Og din! Hvor nødtigt du end vil det!
Ham vil jeg aldrig gribes i at ha forrådt!

Ismene:

Så strid du er! Og stædig! Trodse Kreons forbud!

Antigone:

Imod en søsters pligt har kongen tabt sin ret!

Ismene:

Ak nej! Så tænk dog, kære søster, på hvor skyet,
forhadet, foragtet far blev drevet mod sin død
for selvafsløret brødes skyld og havde taget
sit syn på begge øjne med sin egen hånd.
Hvordan hans mor og hustru, vores mor og farmor,
i skændsel hængte sig med løkken om sin hals.
Og sidst hvordan vort brødrepår på én dag
begik et fælles selvmord, blev hinandens død -
for deres egen hånd hinandens gru og skæbne.
Nu er der blot os to tilbage. Tænk dog på,
hvor hæsligt vi skal dø, hvis vi af egen brynde
har overtrådt hvad loven er og kongen bød!
Vi må dog huske på at vi er født som kvinder
og ikke skal forsøge på at slås med mænd.
Vi er jo under andres vilje og er tvunget
til lydighed i denne som i værre nød.

Jeg selv vil be de guder der hersker under jorden om nåde for hvad jeg lar vær med under tvang, og lystre dem der har en myndighed at øve. At gøre mere er der ingen mening i.

Antigone:
Så ber jeg ikke om mer! Ja, om du nu blev rede, betakker jeg mig helst for hjælp deri fra dig! Det er dit eget valg. Men ham vil jeg begrave. For har jeg først gjort det, er døden ikke svær. Så bliver vi forenet som bror og søster i den ved en forbrydelse der var en hellig pligt. Langt flere år skal jeg dog stå mig med de døde end med de folk heroppe - i al evighed. Vis du så blot foragt mod alt hvad guder agter.

Ismene:
Jeg viser dem ikke foragt. Men bruge magt mod statens lov og bud går over mine evner.

Antigone:
Så undskyld dig med det! Jeg selv går nu og gir min kære døde bror en grav og tuer jord på liget.

Ismene:
Ak, stakkels søster, jeg er angst det går dig galt!

Antigone:
Vær ikke angst for mig! Beskyt din egen skæbne!

Ismene:
Men lad nu vær med at røbe for nogen moders sjæl hvad du vil gøre! Skjul det! Jeg skal intet røbe.

Antigone:
Jo! Anmeld mig! Din tavshed er mig mer forhad end om du skreg det ud på hvert et gadehjørne.

Ismene:
Så hedt dit hjerte er hvor kølighed var bedst!

Antigone:
Jeg lønnes nok af dem af hvem jeg helst vil lønnes.

Ismene:
Ja, om du kan! Men du vil mer end du formår!

Antigone:
Ja, har jeg ikke styrken, da blir det ved forsøget.

Ismene:
Det er forkert at ville det man ikke kan.

Antigone:
Jaså! I så fald er det slut imellem os to, og af den døde blir du hadet i din grav. Lad mig da gå med samt min uforstand og lide den grumme straf! Den blir dog aldrig så infam, at døden som jeg lider, kan kaldes uden ære.

Ismene:
Så gå da! Når du vil det! I bevidsthed om at det er dumt, men kærligt gjort mod dine kære.

Uddrag fra 1. EPEISODION (linie 155-210)

Korføreren (anapæster):
Ud ad porten begir sig jo dér præsidenten! Det er Kreon, en søn af Menoikes, der just er trådt til som vor fyrste med gudernes gunndt. Hvad er planen han ønsker at fremme så hurtigt ved at kalde os sammen med råd i senatet med dekret til os alle, forkyndt med kurér?

Kreon:
Thebaner! Guderne har nu ført statens skib til sikker havn på ny trods heftig storm og søgang. Så har jeg da med særligt bud bedt jer specielt af alle komme her. Jeg ved jo at I altid var fuldt loyale mod kong Laois' trones magt og sidenhen mod Oidipus som frelste Theben, og har holdt fast med stadighed ved det princip ved hans fald da hans sønner overtog hans trone. På én dag tog de begge to hinandens liv for stød de gav og stød de fik for egne hænder i eget bryst ved gudsforagtfuldt brodermord, og jeg har nu den hele magt og kongens trone da jeg af byrd er nærmest arving efter dem. At kende nogen mand til bunds er aldrig muligt - hans sjæl, hans tankesæt, hans sande jeg - før han i bud og love viser hvad han agter. En mand det er betroet at styre statens vel, som ikke har et sundt og godt princip at følge, men frygtsomt lukker munden og ser tiden an, han er og blir den værste pjalt i mine øjne. Og den der lader venners tarv gå forud for sit eget fædreland, ham regner jeg for intet. For jeg - og det véd Zeus! Og han har blik for alt! -

vil aldrig tie til såfremt jeg ser det onde
på vej mod vores folk i stedet for dets vel.
Med mig kan ingen fjender af landet være venner.
Det står mig soleklart nationen er og blir
den eneste bevarende værdi for alle.
Er den på rette kurs, da får vi venner nok.
Sådan er mit program for byens vel og vækst.
I tråd med dette har jeg ved herolder udstedt
dekret om Oidipus's sønner til vort folk:
Eteokles der faldt i tapper kamp for byen
på ærens mark med lansens knuget i sin hånd,
skal stedes i en grav og vises al den hæder
som man bør ofre den der fik en heltedød.
Hans bror, jeg si'r det rent ud, Polyneikes,
der havde sat sig for fra sin landflygtighed
at søge hjem til fædrelandet og dets guder
med brand og læske sig med nærtbeslægtet blod
og føre resten bort til slaveri og trældom -
ham er det ved dekret forbudt enhver i byen
at gi en ærlig grav og ofre gråd og jammer.
Nej, ubegravet skal hans lig som guf for grib
og gnav for hund til skændsel ligge dér på jorden.
For sådan er min politik: at ingen skurk
hos mig får lov at skygge for en lovtro borger.
Men den der er loyal imod nationen, skal
i liv som død behandles med respekt og ære.

Inspiration til litteratur m.m.

Aristoteles, *Poetikken*, oversat og redigeret af Niels Henningsen, DET lille FORLAG, 2004.

Otto Foss, *Den græske tragedie*, Berlingske Forlag, 1976.

Clare Elisabet Bryld, *Den græske tragedie*, Gyldendal, 1984.

Christina Dahl, *Tragedie og bystat - fællesskab og konflikt i Athens dramatiske kulturer*, Museum Tusulanums Forlag, 2010.

George Steiner, *Antigones, The Antigone Myth in Western Literature, Art and Thought*, Oxford, 1984.

Film: George Tzavellas, *Sophocles' Antigone*, 1961. Spilles på nygræsk med engelske undertekster.

Praktisk guide til Odense Teater

Hvornår skal jeg komme?

Sørg for at komme i god tid. Når klokken ringer, bedes du finde din plads. Forestillingen begynder præcist og dørene bliver lukket, når forestillingen går i gang for ikke at forstyrre publikum og skuespillere. Hvis du kommer for sent, kan du ikke regne med at komme ind.

Hvor skal jeg hænge mit overtøj?

Tasker og overtøj skal hænges i garderoben. Garderoben er på eget ansvar. Garderoben er aflåst under forestillingen.

Skal man opføre sig på en bestemt måde i teatret?

Teater er en oplevelse, som du har sammen med mange andre mennesker. Undgå højlydt samtale og sluk for din mobil. Mobilen skal slukkes helt, da en tændt mobil kan forstyrre på scenen, de andre tilskuere samt skuespillerne på scenen.

Teater er et samspil mellem scene og publikum. Det foregår live lige foran jeres øjne. Det er levende mennesker, der spiller for levende mennesker. Publikum er med til at skabe den rette stemning i rummet, så I må gerne klappe, grine eller græde, det bliver forestillingen kun bedre af.

Fotografering er ikke tilladt i salen.

Må jeg spise og drikke i teatret?

Madpakker kan spises i Sukkerkogeriets forhal eller i Biletkontorets foyer. Fjern selv affald. Madpakker og medbragte drikkevarer må ikke spises i salen eller i teatrets barområde.

Det er muligt at købe frugt, slik og drikkevarer i teatrets bar. Drikkevarer og chipsposer må ikke medbringes i salen. Slik må gerne medbringes (brug knitrefri poser). Når I forlader jeres pladser, skal I fjerne eventuelt affald og slå sædet op, så alle kan komme ud.

Rigtig god fornøjelse

Mød en skuespiller inden forestillingen!

Få en kort introduktion til stykket og det at gå i teatret ved én af de medvirkende i stykket før forestillingen.

For information og tilmelding kontakt kommunikationsmedarbejder Ellen Egemose tlf. 63 13 92 53 eller presse3@odenseteater.dk